

Lokální Bůh, který má plán

Biblistika | 10.6.2015 @ 11.11

[...] וַיִּגְרֶשׁ אֱת־הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם לְגֹן־עֵדֶן אֶת־הַכְּרֻבִים

A vyhnal člověka a umístil na východ od zahrady Edenu cheruby [...]

V nedávném článku pro odborný časopis starozákonních studií Vetus Testamentum se doktorand Raanan Eichler zmínil o možném alternativním textu verše Genesis 3,24. Na stopu jej přivedla Septuaginta, která vycházela z jiné verze hebrejského textu, možná starší, než masoretské opisy. Septuaginta totiž byla přeložena ve druhém stol. př. Kr., kdežto nejstarší masoretské texty pochází z období o deset století mladšího. V Septuagintě verš 3,24 zní:

A vyhnal člověka a umístil ho naproti rajske zahradě.
A postavil cheruby ...

V Septuagintě to nejsou cherubové, kteří mají být někam umístěni, jsou to lidé. Víme, že Septuaginta je velmi volným řeckým překladem. Ne každá její odchylka musí představovat textově-kritické vodítko. Eichlera nicméně přivedla na stopu čtyřem targumům (překlady do aramejštiny z období po zničení prvního chrámu), které uvádí, že Bůh umístil na východ od Edenu sám sebe. Například targum Neofiti překládá verš 3,24 takto:

A vyhnal člověka a způsobil, aby sláva jeho přítomnosti přebývala od pradávna východně od zahrady Eden mezi dvěma cheruby.

Samotné varianty ve volně přeložené Septuagintě a Targumech by nebyly příliš přesvědčivé. Eichler se ale domnívá, že tyto volné překlady byly přeloženy ze staršího textu, který ve čtvrtém slově onoho verše (v hebrejštině) uváděl nikoli וַיִּשְׁכֵּן (tj. „umístil“), ale spíše וַיִּשְׁכֵּן־ (tj. „umístil se“ nebo „přebýval“). I čtenář zcela neznalý hebrejštiny zde vidí, že rozdílem je pouze vokalizace, tj. ono tečkování okolo písmen, které umožňuje správné čtení samohlásek. Jiná vokalizace samozřejmě přináší gramatické problémy, které Eichler v článku řeší. Ale samotný fakt, že jde v zásadě o vokalizaci, poskytuje Eichlerovi další prostor pro jeho domněnku, protože překladatelé Septuaginty a Targumů nejspíš neměli vokalizaci k dispozici a ve význačných případech vycházeli z tradice, která byla v jejich době historicky blíže samotným svatopiscům, než tradice dlouho po zničení druhého chrámu, kdy došlo k onomu otečkování, které bylo přeneseno do moderních edicí textu.

Dejme tomu, že mne Eichler přesvědčil. Podle něj to v tomto verši nejsou cherubové s míhajícími

se plamenným mečem, ale sám Hospodin, který opustil zahradu, usadil se na východ od ráje a střežil cestu ke stromu života. Teologický závěr, který chci vyvodit já, by bylo možné obhájit i pomocí širšího kontextu verše. Zde ale jde o jakousi památnou chvíli, o okamžik pádu člověka, a verš Genesis 3,24 nám s pomocí nově objeveného čtení z jakési původní ztracené verze hebrejského textu říká, že Bůh byl na určitém místě a že Bůh na určitém místě nebyl.

Ano, přísně řečeno, Bůh je všudepřítomný, ale pokud jde o dějiny spásy, je naprosto lokální. Všimněme si jen těchto momentů: V Edenu se Bůh prochází za denního vánku (Gn 3,8), potom **opouští zahradu spolu s padlým člověkem (3,24)**, pak je například na cestě k soudu nad Sodomou (18,16), pak cestuje s Izraelem (Ex 33,23; Lv 16,1), pak na cestě na Golgotu odsoudit hřích (Mt 27,31) a nakonec na cestě zpět k poslednímu soudu (Zj 22,12). Bůh má určitý plán. Tento plán cílevědomě naplňuje, jde za ním, pracuje na něm. A právě mít plán je nutně zatíženo lokálností, protože pouze určitá část světa je součástí onoho plánu, kdežto jiná část světa ne. Na počátku bylo v Božím plánu těšit se z pohodlí zahrady a ze společenství s lidmi. Proč by se jinak Hospodin „procházel za denního vánku?“ (Gn 3,8) Ještě i po pádu Bůh na východě od Edenu přebýval spolu s prvními lidmi. Spolu s nimi vyšel z ráje ven, takže přebývali před Jeho tváří. Pouze tak lze vysvětlit to, že Kain „odešel od tváře Hospodinovy a usadil se východně od Edenu“ (Gn 4,16). Co všechno z toho plyne?

Boží plán spásy je lokální. Eden byl lokální, protože bylo možné jej opustit. Abraham dostal za dědictví jen určitou lokalitu. Izrael byl totiž lokální až do příchodu Krista, který sám o sobě nezasáhl svět v globálním měřítku, nýbrž žil jako velmi lokální židovský rabín. Církev je lokální v tom smyslu, že není univerzální a když se o to nějaká pokusí, pak se pokazí a zůstane z ní jen lokální ostatek věrných. (Jen tak na okraj mi nyní vy, kteří máte pocit, že jsem hermeneutiku studoval u satana, dovoluji poznamenat: Jestliže jsou dějiny spásy lokální a Písmo zachycuje dějiny spásy a ne celé dějiny světa, je opravdu nebiblické domnívat se, že vegetariánství zvířat v Edenu a potopa byly rovněž záležitostmi lokálního charakteru, nebo to je naopak – minimálně coby předpoklad – daleko bibličtější?)

Důsledky hříchu nejsou za trest a cesta zpět je možná. Jestliže byl Bůh ochoten zanechat své procházky za denního vánku (3,8) a vykročit s ním ven ze zahrady, pak onen „soud“ v Genesi 3,14–19 zní spíše jako Boží pláč, kdy Bůh oznamuje přirozené důsledky. Není to rozsudek despoty, je to výčet symptomů jevu jménem hřích. Bůh se jako lékař snaží situaci napravit. Bůh se s člověkem snaží opět navázat vztah, ale lidské pokolení tuto snahu v kapitolách 3–11 neustále odmítá. Pokud je to tak, jak říkám, proč Hospodin zakázal člověku jíst ze stromu života? Nové čtení naznačuje, že nezakázal! Ve verši 3,22 Bůh dle Českého ekumenického překladu nebo NIV říká „nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života.“ To je překlad velmi volný, překlad s výkladem. Doslova Bůh v tomto verši nic nezakazuje a pouze konstatuje, že nyní je Bůh jako jeden z nich a jestliže bude jíst ze stromu života, pak bude živ navěky. Opravdu žádný zákaz a žádné hebrejské ló- (tj. „ne“) v tomto verši není. Pak následuje další verš, kde se píše, že „proto Bůh člověka vyhnal ze zahrady v Edenu“ a v našem verši 3,24 Bůh „střeží cestu ke stromu života.“ Nyní následuje můj argument: Jestliže ve třetí kapitole Bůh člověka nesoudí, ale jen oznamuje důsledky hříchu, jestliže ve verši 22 nezakazuje člověku jíst ze stromu života a

jestliže dle verše 24 sám střeží cestu ke stromu života a cherubové jsou jen „křovím“ podobně jako na schráně smlouvy, pak zde Bůh, parafrází vystiženo, vlastně říká:

Ty jsi mne neposlechl. Takové a takové jsou důsledky tvé neposlušnosti. Jsi v hříchu, což znamená, že se rozpadneš v prach, čímž se mineš původním cílem, který jsem pro tebe měl. Pokud se chceš vrátit zpět, nemám s tím problém, ale cesta vede přese mne. Zvládneš to? Chceš se mnou být zase za dobře?

Člověk to nezvládl. Dříve totiž, než se mu podařilo vrátit se zpátky, ztratil Boha úplně z dohledu a zapomněl, kde ho nechal.

Bůh je na svém místě. Když člověk padl, vyrobil mu Bůh oblečení. Pak člověka vedl ven z Edenu a pomáhal mu stavět se na nohy ve světě bez ~~socialní podpory~~ ovocných zahrad. Kain a nechal odejít, ale zůstal s Adamem, Evou a Šétem. Jestliže je tomu tak, jak to, že Boha nemáme stále ve svém středu? Je to proto, že když opustíme Boží plán a místo, kam nás usadil, pak hrozí, že zapomeneme, odkud jsme to vlastně utekli a Boha tím ztratíme. Boha, který se spolu s lidmi usadil východně od ráje, všichni opustili. Adam s Evou zemřeli, Šét a jeho syn Enóš také a Bůh časem zůstal sám. K podobnému zlomení Božího srdce došlo ve starém Izraeli, v jehož středu Bůh osobně přebýval, ale Izraelci jej nemilovali, schránu smlouvy prohráli a Bůh zůstal opět sám. Pak se Bůh postavil doprostřed svého lidu potřetí, když se stal člověkem a svou obětí na kříži nám ukázal, že nám odpouští. Od té doby opět víme, na kterém místě Bůh je. Nebo to nevíme? Toť otázka, kterou nám nepřímou klade Genesis 3,24: Víme, na kterém místě se Bůh nachází?

<http://selah.diet/biblistika/lokalni-buh-ktery-ma-plan/>